

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף מ

(בעמ' הקודם)

משנה: השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות:
כלומר שעשה אותם עבודת כוכבים ועובד אותם. **שחיטתו פסולה.**

שנים אוזנין בסכין ושוחטין, אחד מחזיק בראש הסכין והשני בקת הסכין, אחד שוחט לשם אחד מכל הנ"ל (= הרים, גבעות וכו') והשני לשם סתם שחיטה כשרה, שחיטתו פסולה.

נמרא: פסולה אין, זבחי מתים לא: משמע שהשוחט לשם הרים וכו' שחיטתו רק פסולה (ואסורה באכילה), אבל אינה אסורה בהנאה כדין תקרובת ע"ז.
תקרובת ע"ז אסורה בהנאה כמו מת שאסור בהנאה.

קושיא: ורמיניה: והרי למדנו בבביתא - **השוחט לשום הרים, לשום גבעות, לשום נהרות, לשום מדברות, לשום חמה ולבנה, לשום כוכבים ומזלות, לשום מיכאל השר הגדול, לשום שילשול קטן** (= תולעת קטנה), כלומר בין אם שחט לשם הבריות הגדולות ביותר או לשם הבריות הקטנות ביותר, **הרי אלו זבחי מתים.** ע"כ הברייתא. ומדוע משנתנו אמרה ששחיטתו רק 'פסולה'?

תירוץ: אמר אביי לא קשיא, הא דאמר להר: משנתנו עוסקת במקרה שהוא שחט לשם הר עצמו, והדין הוא שאי אפשר לעשות את ההרים והגבעות וכו' לעבודה זרה, כיון שהם מחוברים לקרקע, שנאמר "אֶבֶד תֶּאֱבְדוּן אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הָרְמִים", ודורשים שאלוהיהם על ההרים אבל לא ההרים אלוהיהם (= שאין ההרים נעשים אלוהיהם), ולכן אם זבח לשם הרים אין זה 'זבחי מתים', אבל השחיטה 'פסולה' ואסורה באכילה בלבד כיון שזה דומה לשחיטת ע"ז.

הא דאמר לגדא דהר: אבל הברייתא עוסקת במקרה שהוא שחט לשם המלאך הממונה על ההרים, שהוא אינו מחובר לקרקע, ולכן השחיטה נאסרת גם בהנאה כדין תקרובת ע"ז.

דיקא נמי דקתני דומיא דמיכאל שר הגדול, ש"מ (= שמע מינה): אומרת הגמ' שאכן כך מדוייק מהברייתא שאמרה 'לשום הרים... לשום מיכאל השר הגדול', כלומר כשם שמיכאל שר הגדול אינו מחובר לקרקע כך ההרים והגבעות אינם מחוברים לקרקע, וזה במקרה שהוא שחט לשם המלאך הממונה על ההרים והגבעות וכפי שהתבאר.

*

אמר רב הונא: היתה בהמת חבירו רובצת לפני ע"ז, ברגע ששחט בה סימן אחד נאסרה בהנאה משום תקרובת ע"ז.

ביאור: אף שבעלי חיים אינם נאסרים אם עבדו אותם (= איסור 'נעבד') או אם הקצו אותם לע"ז (= איסור 'מוקצה'), אבל אם עשו בהם מעשה בגופם הרי הם נאסרים, ולכן אם שחט בה אפילו רק סימן אחד (ואפילו חצי סימן) היא נאסרת כיון שעשה בה מעשה. ואף שהדין הוא 'שאיין אדם אוסר דבר שאינו שלו', וא"כ אינו יכול לאסור את בהמת חבירו, אבל כיון שעשה בה מעשה יכול לאסור אותה אף שאינה שלו. ויש כאן חידוש נוסף - שהבהמה נאסרת לא רק אם היא עומדת והוא הגביה אותה והרכיץ אותה שאז הוא קנה אותה בהגבהה, אלא אפילו אם היא רובצת ולא הגביה אותה ולא קנה אותה, כיון שעשה בה מעשה היא נאסרת.

סבר לה: רב הונא סבר כמו עולא אמר רבי יוחנן, שאע"פ שאמרו המשתחוהו לבהמת חבירו לא אסרה וכשרה אפילו למזבת, אבל אם עשה בה מעשה אסרה אפילו להדיוט.

קושיא על רב הונא: איתיביה רב נחמן לרב הונא: למדנו בברייתא - השוחט (בשוגג) קרבן חטאת בשבת בחוץ (= מחוץ למקדש) לעבודת כוכבים, חייב שלש חטאות, על שחילל שבת, על ששחט קדשים בחוץ, ועל ששחט לע"ז. ע"כ הברייתא.

ואי אמרת כיון ששחט בה סימן אחד אסרה, אשחטי חוץ לא ליחייב, מחתך בעפר הוא: ואם כדברי רב הונא, הרי ברגע ששחט בה סימן אחד היא נאסרה משום ע"ז, ואז פוקע ממנה שם 'קדשים' והיא נעשית בהמה של ע"ז והרי היא כעפר בעלמא, ומדוע חייב עליה משום שחטי חוץ?

תירוץ: אמר רב פפא, הכא בחטאת העוף עסקינן, זכולהו בהדי הדדי קאתי: הברייתא עוסקת במקרה ששחט חטאת העוף, שכיון שמליקתה בפנים בסימן אחד, לכן כששוחט אותה בחוץ חייב אפילו כששחט רק סימן אחד, וכיון ששם 'עבודה זרה' חל עליה רק לאחר שגומר לשחוט את הסימן, נמצא שאת כל השחיטה הוא עשה בעוף של קדשים, ולכן חייב משום 'שחטי חוץ'.

קושיא: מכדי רב הונא כמאן אמרה לשמעתי? כעולא! ועולא מעשה כל דהו קאמרו! והרי רב הונא אמר את דבריו כעולא (= כדברי הגמ' לעיל בעמ' הקודם 'סבר לה כי הא דאמר עולא...'), ועולא סובר שאפילו אם עשה בבהמה רק מעשה כל שהוא נאסרה, וא"כ ברגע ששחט בעוף אפילו רק חצי סימן הוא נאסר, וא"כ חזרה הקושיא מדוע חייב על שחטי חוץ? והרי ברגע ששחט בעוף חצי סימן כבר נאסר משום ע"ז, ואח"כ כשסיים לשחוט את כל הסימן הרי העוף כבר אינו עוף של קדשים.

תירוץ: אלא באומר 'בגמר זביחה הוא עובדה': אלא אפשר להעמיד את הברייתא אפילו בשוחט בהמה (= ששחטתה בשני סימנים), ומדובר שהוא אומר 'אני לא רוצה לעבוד ע"ז בשחיטה זו עד שתיגמר השחיטה', שכעת לא פקע שם 'קדשים' מהבהמה עד גמר השחיטה, ולכן חייב גם משום 'שחטי חוץ'.

קושיא: אי הכי מאי איריא חטאת, לישמעין זבח: אם כדבריך שהוא חייב על שחטי חוץ רק בגלל שאמר 'בגמר זביחה הוא עובדה', א"כ מדוע הברייתא אמרה שהוא שחט דווקא 'חטאת'? שהיא תאמר שהוא שחט 'זבח' (= כל זבח שהוא ולא דווקא חטאת), אלא מכך שהיא אמרה 'חטאת' שזהו דבר ששייך גם בעוף, משמע שמדובר בחטאת העוף, ובהכרח שלא מדובר שהוא אמר 'בגמר זביחה הוא עובדה', שאם כן מדוע הברייתא מדברת בעוף, והרי היא יכולה לדבר גם בבהמה (= שהרי גם בבהמה אם הוא אמר 'בגמר זביחה הוא עובדה' לא פקע שם 'קדשים' מהבהמה עד גמר השחיטה).

תירוץ: אלא אמר **מר זוטרא משמיה דרב פפא:** באמת הברייתא מדברת בחטאת העוף, ומה שהקשית מדוע חייב על שחוטי חוץ (שהרי ברגע ששחט בעוף חצי סימן כבר נאסר משום ע"ז, ואח"כ כשסיים לשחוט את כל הסימן הרי העוף כבר אינו עוף של קדשים), זו אינה קושיא, כיון שמדובר כאן שחצי קנה כבר היה פגום לפני השחיטה, והוסיף עליו כל שהוא ובכך סיים את השחיטה, שאז כל החיובים באים יחד, לפי שבמעשה סיום השחיטה שעשה הוא גם שחט לע"ז וגם התחייב משום 'שחוטי חוץ'.

אמר רב פפא, אי לאו דאמר רב הונא סימן אחד, לא הויא חטאת תיובתיה: אם רב הונא לא היה אומר שדי בשחיטת סימן אחד כדי לאסור את הבהמה משום ע"ז, לא היה קשה לנו מהברייתא של 'השוחט חטאת בשבת...'. על עולא (= שאמר לעיל אע"פ שאמרו המשתחוהו לבהמת חבירו לא אסרה וכשרה אפילו למזבח, אבל אם עשה בה מעשה אסרה אפילו להדיוט, והקשינו על זה). והטעם הוא -

מאי מעשה, מעשה רבה: לפי שהיינו אומרים ש'אם עשה בה מעשה' הכוונה למעשה גדול ולא למעשה כל שהוא, וא"כ לא היה קשה לנו מהברייתא שמחייבת משום 'שחוטי חוץ', כי כל עוד לא גמר את השחיטה לא נאסרה החטאת משום ע"ז, ונמצא ששחט קדשים בחוץ.

ואמר רב פפא, אי לאו דאמר רב הונא בהמת חבירו, לא הויא חטאת תיובתיה: אם רב הונא לא היה אומר שאדם יכול לאסור את בהמת חבירו אפילו במעשה כל שהוא (= לעיל בעמ' הקודם - 'אמר רב הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה'), לא היה קשה לנו מדוע הברייתא אמרה דווקא 'חטאת'. והטעם הוא -

מאי טעמא זידיה מצי אסר, דחבריה לא מצי אסר: לפי שהיינו אומרים שע"י מעשה כל שהוא אדם יכול לאסור רק את הבהמה שלו, אבל את בהמת חבירו יכול לאסור רק ע"י מעשה גדול, והיינו אומרים שלכן הברייתא אמרה דווקא 'חטאת' כיון שהיא שייכת לכהנים ואינו יכול לאסור אותה עד סוף השחיטה, ואז מתחייב גם משום 'שחוטי חוץ'.

קושיא: פשיטא: והרי זהו דבר פשוט שאם אינו יכול לאסור את בהמת חבירו לא היה קשה לנו מהברייתא, ומה רב פפא בא להשמיע לנו בזה?

תירוץ: מהו דתימא כיון דקני ליה לכפרה כדידיה דמיא, קמ"ל: היה מקום לחשוב שכיון שהוא קנה את בהמת החטאת כדי להתכפר בה, הרי זה כאילו שהיא שייכת לו, ותיאסר במעשה כל שהוא, וא"כ לא יתחייב משום שחוטי חוץ (כיון שכבר פקע ממנה שם 'קדשים' בשחיטת כל שהוא והיא שייכת לע"ז), לכך משמיע לנו רב פפא שבכל זאת היא שייכת לכהנים, ואם רב הונא לא היה אומר שאדם יכול לאסור את בהמת חברו אפילו במעשה כל שהוא לא היה קשה לנו מהברייתא, כיון שהיא שייכת לכהנים ואינו יכול לאסור אותה עד סוף השחיטה, ואז מתחייב גם משום 'שחוטי חוץ'.

*

רב נחמן ורב עמרם ורב יצחק אמרי - אין אדם אוסר דבר שאין שלו: אפילו כשעושה מעשה גמור.

קושיא: מיתיבי השוחט חטאת בשבת וכו': והעמדנו את הברייתא שמדובר בחטאת העוף הכשרה בסימן אחד, ומדובר שכבר היה חצי הקנה פגום, והוא המשיך ושחט קצת והשלים את חיתוך רוב הסימן. ולכן חייב שלוש חטאות (על שבת, ע"ז, וקודשים בחוץ) כי שלושתם באין כאחת.

טעמא דחטאת העוף: אמנם כל זה דוקא בחטאת העוף כפי שביארנו, אבל אי אפשר להעמיד את הברייתא בשחיטת קרבן בהמה. בגלל שמיד כשהתחיל את השחיטה הוא כבר התחייב על ע"ז, ואילו על שחיטת קודשים בחוץ הוא מתחייב רק כששוחט גם את הסימן השני, אך מכיון שהבהמה כבר נעשתה תקרובת ע"ז היא כבר אינה 'בהמת קודשים' ואינו מתחייב על שחיטתה בחוץ.

אלא שאם 'אין אדם אוסר דבר שאינו שלו', ניתן להעמיד את הברייתא גם בקרבן בהמה! משום שהבהמה שייכת לגבוה, וכשהוא מתחיל לשחוט אותה לע"ז הוא לא יכול לאסור אותה, והיא נשארת בהמת קודשים. ואמנם השוחט חייב על עצם השחיטה לע"ז למרות שהבהמה לא נאסרה כי הוא מצד עצמו עבד ע"ז. ועל כל פנים מכיון שהיא נשארה בהמת קודשים הוא מתחייב על שחיטתה בחוץ.

תירוץ: כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא: מכיון שהבהמה קנויה לבעלים בשביל להתכפר בה, היא נחשבת כבהמה שלו, והוא יכול לאסור אותה. ולכן מיד בתחילת

השחיטה היא נאסרת משום ע"ז, ואי אפשר להעמיד את הברייתא בקרבן בהמה וכן"ל.

[אי אפשר להעמיד בקרבן בהמה כלל, כי עולה חטאת ואשם באים לכפרה, ואילו שאר קודשים קלים אכן נחשבים שלו].